

ΣΤΕ 674/2018 [ΑΕΠΟ για σύνθετο τουριστικό κατάλυμα στην Ίο]

Περίληψη

- Σύμφωνα με το διατακτικό της απόφασης, το Δικαστήριο:
Απέχει να αποφανθεί,
Υποβάλλει στο ΔΕΕ τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα.

α) είναι συμβατές προς τις διατάξεις του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των άρθρων 6 και 11 της Οδηγίας 2011/92/ΕΕ διατάξεις του εθνικού δικαίου, στις οποίες προβλέπεται ότι οι διαδικασίες που προηγούνται της έκδοσης ΑΕΠΟ έργων και δραστηριοτήτων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (δημοσιοποίηση των ΜΠΕ, ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού στη διαβούλευση) ενεργούνται και ελέγχονται κατά κύριο λόγο από την ευρύτερη διοικητική μονάδα της Περιφέρειας και όχι του οικείου Δήμου,

β) είναι συμβατό προς τις διατάξεις του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των άρθρων 6 και 11 της Οδηγίας 2011/92/ΕΚ σύστημα διατάξεων του εθνικού δικαίου, στο οποίο τελικώς προβλέπεται ότι η δημοσίευση των ΑΕΠΟ έργων και δραστηριοτήτων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, με την ανάρτηση αυτών σε ειδικό δικτυακό τόπο, δημιουργεί τεκμήριο πλήρους γνώσης για κάθε ενδιαφερόμενο, προκειμένου να ασκήσει το προβλεπόμενο κατά την κείμενη νομοθεσία ένδικο βοήθημα (αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του ΣΤΕ) εντός προθεσμίας 60 ημερών, λαμβανομένων υπόψιν των νομοθετικών προβλέψεων για τη δημοσιοποίηση των ΜΠΕ την ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων των ενλόγω έργων και δραστηριοτήτων, οι οποίες θέτουν στο επίκεντρο των διαδικασιών αυτών την ευρύτερη διοικητική μονάδα της Περιφέρειας και όχι του οικείου Δήμου.

Πρόεδρος: *Αθ. Ράντος*

Εισηγητής: *Χρ. Παπανικολάου*

Βασικές Σκέψεις

2. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση ζητείται η ακύρωση: α) της 38753/1216/8.8.2014 κοινής απόφασης των Υπουργών Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής και Τουρισμού με θέμα: “Έγκριση δημιουργίας Σύνθετου Τουριστικού Καταλύματος (και των υποστηρικτικών αυτού έργων), καθώς και των περιβαλλοντικών όρων αυτού, στη θέση “Κουμπάρα – Διακοφτό”, Δήμου Ιητών, νήσου Ίου, Περιφέρειας Ν. Αιγαίου, με φορέα του έργου την “105 Ανώνυμη Τουριστική και Τεχνική Εταιρεία Εκμ. Ακινήτων”.

β) της 14704/19.12.2015 κοινής απόφασης των Υπουργών Οικονομικών και Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής και Περιβάλλοντος και Ενέργειας με θέμα: “Παραχώρηση δικαιώματος χρήσης χώρου αιγιαλού, παραλίας και θαλάσσιου χώρου για την εκτέλεση του έργου “Σύνθετο τουριστικό κατάλυμα 5* στη θέση “Κουμπάρα - Διακοφτό”, Νήσου Ίου, στην εταιρεία 105 Α.Ε. και καθορισμός του ανταλλάγματος παραχώρησης”. γ) της 53424/2165/30.12.2012 πράξης του Γενικού Διευθυντή Περιβάλλοντος του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής με θέμα: “Προκαταρκτικός Προσδιορισμός Περιβαλλοντικών Απαιτήσεων (Π.Π.Π.Α.) για την κατασκευή και λειτουργία Σύνθετου Τουριστικού Καταλύματος και των υποστηρικτικών αυτού έργων, στη θέση “Κουμπάρα - Διακοφτό”, Δήμου Ιητών, νήσου Ίου, Περιφέρειας Ν. Αιγαίου, με φορέα του έργου την “105 Ανώνυμη Τουριστική και Τεχνική Εταιρεία Εκμ. Ακινήτων”. Η υπόθεση εισάγεται στην επταμελή σύνθεση του Τμήματος, μετά την έκδοση της 1112/2017 απόφασης του Δικαστηρίου, λόγω της σπουδαιότητας του ζητήματος το οποίο τίθεται από την εφαρμογή, στην συγκεκριμένη περίπτωση, της διάταξης του άρθρου 19α του ν. 4014/2011. Στη δίκη παρεμβαίνει η δικαιούχος των αδειών και εγκρίσεων ανώνυμη εταιρεία.

3. Επειδή, με οριστικές σκέψεις της εν λόγω παραπεμπτικής αποφάσεως η αίτηση ακυρώσεως έχει απορριφθεί ως προς την τρίτη προσβαλλόμενη πράξη και ως προς τους 7ο έως 11ο από τους αιτούντες, έχει δε θεωρηθεί παραδεκτή κατά τα λοιπά. Ομοίως έχει θεωρηθεί παραδεκτή η παρέμβαση.

4. Επειδή, όπως έχει κριθεί, η παροχή έννομης προστασίας κατοχυρώνεται από τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της -κυρωθείσης με το ν.δ. 53/1974- Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.) υπό τους όρους που θέτει ο νόμος, ο δε κοινός νομοθέτης μπορεί, ενόψει αυτού, να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις για την άσκηση των ενδίκων μέσων και την πρόοδο της δίκης, εφόσον αυτές συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την απονομή της δικαιοσύνης και δεν υπερβαίνουν τα όρια πέραν των οποίων αυτές ισοδυναμούν με άμεση ή έμμεση κατάλυση του δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας (ΑΕΔ 33/1995, ΣτΕ Ολομ. 3087/2011, Ολομ. 1583/2010, 2531/2005 7μ. κ.ά.). Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 46 του π.δ. 18/1989 (Α΄ 8) η αίτηση ακυρώσεως ασκείται, αν δεν ορίζεται διαφορετικά, μέσα σε προθεσμία εξήντα ημερών που αρχίζει από την επομένη της κοινοποίησης της προσβαλλόμενης πράξης ή της δημοσίευσής της, αν την τελευταία επιβάλλει ο νόμος ή, διαφορετικά από τότε που ο αιτών έλαβε πλήρη γνώση της πράξης (παρ. 1). Κατά την έννοια της διάταξης αυτής, όπως έχει παγίως κριθεί (ΣτΕ 2298/2017, 2814/2012, 2647/2008, 2976/2006, 3055/2000, 4803/1998 κ.ά.), όταν ο νόμος επιβάλλει την καθ’ ορισμένο τρόπο δημοσίευση ατομικής διοικητικής πράξης, η προθεσμία προς άσκηση αιτήσεως ακυρώσεως κατά της πράξης αυτής αρχίζει ως προς μεν τους θιγόμενους από την κοινοποίηση της πράξης ή από τη γνώση του περιεχομένου της, για δε τους τρίτους ενδιαφερομένους από τη δημοσίευση της εν λόγω πράξης. Ο κατά τα ανωτέρω καθορισμός, προκειμένου περί των ατομικών δημοσιευτέων πράξεων, της δημοσίευσης της πράξης ως αφετηρίας της προθεσμίας για την προσβολή της με

αίτηση ακυρώσεως από τους τρίτους, στους οποίους δεν αναφέρεται η πράξη, δεν αντίκειται στο άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, εφόσον υπαγορεύεται από λόγους ασφάλειας δικαίου και σταθερότητας των διοικητικών καταστάσεων αλλά και δικαιολογείται από τις δυσχέρειες ή και την αδυναμία κοινοποίησης της πράξης σε όλους εκείνους, ενδεχομένως αγνώστους στη Διοίκηση, των οποίων τα έννομα συμφέροντα τυχόν θίγονται από την πράξη αυτή. Για τους ίδιους λόγους δεν αντίκειται, κατ' αρχήν, ούτε στο άρθρο 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ (βλ. ΣτΕ 2814/2012, τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ, Geouffre de la Pradelle κατά Γαλλίας της 16.10.1992, σκέψη 32, και Geffre κατά Γαλλίας της 23.1.2003).

5. Επειδή, η Σύμβαση του Όρχους (Aarhus), η οποία κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 3422/2005 (Α' 303), προβλέπει στο άρθρο 6, ότι το κοινό "ενημερώνεται, είτε με δημόσια ανακοίνωση, είτε μεμονωμένα, όπως ενδείκνυται, σε πρώιμο στάδιο της διαδικασίας λήψης περιβαλλοντικών αποφάσεων και κατά κατάλληλο, έγκαιρο και αποτελεσματικό τρόπο" προκειμένου να συμμετάσχει στη λήψη αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων που αφορούν τις ειδικές και ιδιαίτερα επιβαρυντικές για το περιβάλλον δραστηριότητες που αναφέρονται στο παράρτημα Ι της σύμβασης, καθώς και δραστηριότητες που δεν αναφέρονται σε αυτό, ενδέχεται όμως να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Το άρθρο 9, παράγραφοι 2 και 4, της σύμβασης του Aarhus προβλέπει ότι το ενδιαφερόμενο κοινό, ήτοι το κοινό που επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεασθεί από τη λήψη αποφάσεων για το περιβάλλον ή έχει συμφέρον από αυτές, στο οποίο ανήκουν και οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί που προωθούν την περιβαλλοντική προστασία (άρθρο 2 παρ. 5 της σύμβασης), έχει πρόσβαση σε δικαστικές ή άλλες διαδικασίες για την αμφισβήτηση της ουσιαστικής ή διαδικαστικής νομιμότητας αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων, ως προς τις οποίες έχει δικαίωμα πληροφόρησης και συμμετοχής κατά το άρθρο 6 της σύμβασης. Οι σχετικές δε διαδικασίες ενδείκνυται να είναι "αμερόληπτες, δίκαιες, έγκαιρες και μη απαγορευτικά δαπανηρές". Η σύμβαση αυτή μεταφέρθηκε στο ενωσιακό δίκαιο με την οδηγία 2003/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, "σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού στην κατάρτιση ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων που αφορούν το περιβάλλον και με την τροποποίηση όσον αφορά τη συμμετοχή του κοινού και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, των οδηγιών 85/337/EOK και 96/61/EK του Συμβουλίου (L 156)". Με την οδηγία 2011/92/EE του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Δεκεμβρίου 2011 "για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον" (L 26) κωδικοποιήθηκε η οδηγία 85/337/EOK και μεταφέρθηκαν, στα άρθρα 6 και 11, οι διατάξεις της Σύμβασης του Όρχους για τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και για την πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Ειδικότερα, στο άρθρο 6 της οδηγίας 2011/92 προβλέπεται ότι το κοινό "ενημερώνεται έγκαιρα, με ανακοινώσεις ή με άλλα πρόσφορα μέσα, όπως τα ηλεκτρονικά μέσα όπου αυτά είναι διαθέσιμα", σε αρχικό στάδιο των διαδικασιών λήψης αποφάσεων σχετικά με το περιβάλλον, για την ταυτότητα και τα ουσιώδη στοιχεία του έργου και ότι σε εύλογο χρονικό διάστημα τίθεται στη διάθεση του ενδιαφερόμενου κοινού "κάθε πληροφορία που συλλέγεται σύμφωνα με το άρθρο 5",

δηλαδή οι πληροφορίες τις οποίες παρέχει ο κύριος του έργου ως προς τη θέση, τον σχεδιασμό και το μέγεθος του έργου, την περιγραφή των μέτρων που προβλέπονται προκειμένου να αποφευχθούν, να μειωθούν και, ει δυνατόν, να επανορθωθούν σημαντικές δυσμενείς επιπτώσεις, τα απαραίτητα στοιχεία για την εξακρίβωση και την εκτίμηση των κυριότερων περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου και τη σύνοψη των κύριων εναλλακτικών λύσεων. Στο ίδιο άρθρο 6 αναφέρεται ότι “στο κοινό παρέχονται έγκαιρα και πραγματικά δυνατότητες να συμμετάσχει στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σχετικά με το περιβάλλον”. Ορίζεται ακόμη ότι “οι αναλυτικές ρυθμίσεις για να ενημερώνεται το κοινό, παραδείγματος χάριν, με τοιχοκόλληση σε ορισμένη ακτίνα ή δημοσίευση στις τοπικές εφημερίδες και για τη διαβούλευση με το ενδιαφερόμενο κοινό, παραδείγματος χάριν, με την υποβολή γραπτών προτάσεων ή τη διενέργεια δημοσκοπήσεων, καθορίζονται από τα κράτη μέλη”, καθώς και ότι “για καθένα από τα διαφορετικά στάδια, προβλέπονται εύλογα χρονικά πλαίσια, τα οποία παρέχουν επαρκή χρονικά διαστήματα για την ενημέρωση του κοινού καθώς και για την προετοιμασία και την αποτελεσματική συμμετοχή του ενδιαφερομένου κοινού στη λήψη αποφάσεων για το περιβάλλον”. Στο άρθρο 11 της ίδιας οδηγίας προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι, σύμφωνα με την εθνική έννομη τάξη τους, το ενδιαφερόμενο κοινό “έχει πρόσβαση σε μια διαδικασία εξέτασης ενώπιον δικαστηρίου ή άλλου ανεξάρτητου και αμερόληπτου οργάνου συσταθέντος νομοθετικώς, προκειμένου να αμφισβητήσει την ουσιαστική ή τη διαδικαστική νομιμότητα αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων που εμπίπτουν στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας περί συμμετοχής του κοινού” και ότι “οι σχετικές διαδικασίες πρέπει να είναι ορθές, δίκαιες, εμπρόθεσμες και να μην έχουν απαγορευτικό κόστος” (άρθρο 11 παρ.1 και 4).

6. Επειδή, όπως έχει αναγνωρίσει το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2013, C-72/12, Gemeinde Altrip κλπ, παράγραφοι 26-28) η διεύρυνση της έννομης προστασίας, με την αναγνώριση, σε κάθε μέλος του ενδιαφερομένου κοινού, του δικαιώματος άσκησης ενδίκων βοηθημάτων κατά πράξεων ή παραλείψεων, οι οποίες σχετίζονται με τα έργα και τις δραστηριότητες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των ανωτέρω νομοθετημάτων, ενδέχεται να συνεπάγεται, στην πράξη, καθυστερήσεις στην υλοποίηση των οικείων σχεδίων. Ωστόσο μια τέτοια αρνητική συνέπεια συνιστά άμεση απόρροια του ελέγχου της νομιμότητας των αποφάσεων, των πράξεων και των παραλείψεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων της οδηγίας 85/337, ενός ελέγχου στον οποίον ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε, σύμφωνα με τους σκοπούς της Συμβάσεως του Aarhus, να καταστήσει συμμετόχους τα μέλη του ενδιαφερομένου κοινού που έχουν επαρκές έννομο συμφέρον ή προβάλλουν προσβολή δικαιωμάτων τους, προκειμένου να συνεισφέρουν και αυτά στη διατήρηση, την προάσπιση και την αναβάθμιση του περιβάλλοντος, καθώς και στην προστασία της ανθρώπινης υγείας. Περαιτέρω, το δίκαιο της Ένωσης δεν προβλέπει κανόνες σχετικά με τις προθεσμίες για την άσκηση ενδίκου βοηθήματος κατά των αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων. Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εντούτοις, έχει κρίνει ότι ο καθορισμός ευλόγων

προθεσμιών για την άσκηση ενδίκου βοηθήματος προς το συμφέρον της ασφάλειας δικαίου, που προστατεύει τόσο τον ενδιαφερόμενο ιδιώτη όσο και την οικεία διοικητική αρχή, είναι συμβατός με το δίκαιο της Ένωσης. Οι προθεσμίες αυτές δεν πρέπει να καθιστούν πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει η έννομη τάξη της Ένωσης (ΔΕΕ απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 2016, C-348/15, Stadt Wiener Neustadt, παράγραφος 41).

7. Επειδή, όπως έχει κριθεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας, η απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων αποτελεί ατομική διοικητική πράξη (751/2014, 4357/2011 7μ., 2113/2011, 1055/2010, 1528/2008, 1634/2005, 483/2002). Περαιτέρω, όπως έχει κριθεί, υπό το καθεστώς περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων των ν. 1650/1986 και 3010/2002, η δημοσιοποίηση της απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων κατά τους όρους της Κ.Υ.Α. 75308/5512/1990 (Β. 691), αρχικώς, και κατά τους όρους της Κ.Υ.Α. Η.Π. 37111/2021/26.9.2003 (Β' 1391), ακολούθως, δεν αρκούσε καθ' εαυτή για να κριθεί ότι υπήρχε πλήρης γνώση της απόφασης εκ μέρους των αιτούντων (ΣτΕ 2173/2002 Ολομ., 3520/2006 Ολομ., 673/2010 Ολομ., 1815/2016, 2006/2015, 3224/2014, 4317/2013, 4150/2011, 2474/2010, 1793/2009, 1665/2009 κ.ά.). Ειδικότερα, το Δικαστήριο είχε κρίνει ότι, από τη δημοσιοποίηση της απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων κατά τους όρους της κ.υ.α. Η.Π. 37111/2021/26.9.2003 (Β' 1391), η τήρηση ή μη των οποίων δεν επηρεάζει, κατ' αρχήν, τη νομιμότητα της πράξης δεν αρχίζει η προθεσμία προσβολής της απόφασης με αίτηση ακυρώσεως. Εξετάζεται όμως αν, από τα στοιχεία του φακέλου, σε συνδυασμό με την πάροδο ικανού χρόνου από την τήρηση των διατυπώσεων δημοσιότητας έως την κατάθεση της αιτήσεως ακυρώσεως, το εύλογο ενδιαφέρον των αιτούντων και τις εκάστοτε ιδιαίτερες περιστάσεις, συνάγεται ή τεκμαίρεται πλήρης γνώση της προσβαλλόμενης πράξης από τους αιτούντες σε χρόνο που καθιστά εκπρόθεσμη την ασκηθείσα αίτηση ακυρώσεως. Ως τέτοιες ιδιαίτερες περιστάσεις είχαν θεωρηθεί η έναρξη των εργασιών εκτέλεσης του έργου, η πρόοδος αυτών έως το χρονικό σημείο κατά το οποίο εμφανίζονται στον εξωτερικό κόσμο τα χαρακτηριστικά του τεχνικού έργου, η κλίμακα της τοπικής κοινωνίας και η τυχόν ευρεία δημοσιότητα που έλαβε στον τύπο το έργο (ενδεικτικά ΣτΕ 2469/2009, 673/2010, 4150/2011, 3771/2015).

8. Επειδή, ο ν. 4014/2011 "Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής" (Α' 209), θέλησε να αναθεωρήσει το καθεστώς της περιβαλλοντικής αδειοδότησης, όπως αυτό είχε διαμορφωθεί αρχικά με τον ν. 1650/1986 και στη συνέχεια με τον ν. 3010/2002. Όπως προκύπτει από την εισηγητική έκθεση, ο νομοθέτης θέλησε να αντιμετωπίσει τα εξής προβλήματα: α) Το υπερβολικά εκτεταμένο, σε σύγκριση ιδίως με τα άλλα κράτη μέλη της Ε.Ε., πεδίο εφαρμογής της διαδικασίας εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, γεγονός που επιβαρύνει τη διοίκηση με ένα τεράστιο αριθμό αδειοδοτικών διαδικασιών, β) τη μακρά διάρκεια της αδειοδότησης, ιδίως όσον αφορά τα έργα της κατηγορίας Α, ενόψει της

σύμπραξης πλειόνων διοικητικών αρχών και της υφιστάμενης διαρρύθμισης της διαδικασίας και γ) την υπερβολική έμφαση στο προληπτικό σκέλος της προστασίας του περιβάλλοντος, ενώ ταυτοχρόνως απουσιάζει ικανός έλεγχος της τήρησης των τεθέντων περιβαλλοντικών όρων. Ο νόμος προβλέπει ότι τα έργα και δραστηριότητες του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες (Α και Β), και ότι κάθε κατηγορία μπορεί να κατατάσσεται σε υποκατηγορίες, ανάλογα με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον. Η πρώτη κατηγορία (Α) περιλαμβάνει τα έργα και τις δραστηριότητες τα οποία ενδέχεται να προκαλέσουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και για τα οποία απαιτείται η σύνταξη Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ), προκειμένου να επιβάλλονται ειδικοί όροι και περιορισμοί για την προστασία του περιβάλλοντος αναφορικά με το συγκεκριμένο έργο ή δραστηριότητα (άρθρο 1 παρ. 1). Στα άρθρα 3 παρ. 2 και 4 παρ. 3 προβλέπεται ότι η διαβούλευση με το κοινό λαμβάνει χώρα ταυτόχρονα και παράλληλα με τη συλλογή γνωμοδοτήσεων από τις προς τούτο αρμόδιες διοικητικές αρχές. Μετά την αποστολή του φακέλου ΜΠΕ στις γνωμοδοτούσες αρχές και τη δημοσιοποίηση της ΜΠΕ προκειμένου να ξεκινήσει η διαβούλευση, οι γνωμοδοτήσεις των φορέων της διοίκησης και οι τοποθετήσεις του κοινού περιέρχονται στην αποφασίζουσα υπηρεσία εντός διαστήματος σαράνταπέντε ημερών για έργα της υποκατηγορίας Α1 (άρθρο 3 παρ. 2 περ. β' υποπερ. δδ') και τριανταπέντε ημερών για έργα της υποκατηγορίας Α2 (άρθρο 4 παρ. 3 περ. δ'). Στο άρθρο 12 του ίδιου νόμου, όπως ισχύει μετά την τροποποίησή του με το άρθρο 55 παρ. 3 του ν. 4042/2012 (Α' 24), προβλέπεται ότι, με τη δημοσίευση του νόμου, καταργούνται για έργα και δραστηριότητες κατηγορίας Α και αντικαθίστανται από την απόφαση έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (ΑΕΠΟ) όλες οι άδειες και εγκρίσεις για τη διαχείριση αποβλήτων, η έγκριση επέμβασης κατά την έννοια του έκτου κεφαλαίου του ν. 998/1979 (Α' 279), του άρθρου 13 του ν. 1734/1987 (Α' 189), ως και κάθε άλλης σχετικής διάταξης της δασικής νομοθεσίας, καθώς και η άδεια διάθεσης λυμάτων ή βιομηχανικών αποβλήτων που προβλέπεται στο άρθρο 14 της κ.υ.α. Ειβ. 221/65 (Β' 138), όπως έχει τροποποιηθεί με το άρθρο 3 της κ.υ.α. Γι/17831/71 (Β' 986). Στο άρθρο 18 του νόμου προβλέπεται η δημιουργία Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου (ΗΠΜ) πληροφοριών που αφορούν στη διαδικασία έκδοσης, ανανέωσης, τροποποίησης, καθώς και στην παρακολούθηση της εφαρμογής των ΑΕΠΟ, το οποίο τηρείται στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Στο ΗΠΜ καταχωρίζονται όλες οι ενέργειες και πληροφορίες καθ' όλα τα στάδια της διαδικασίας για την έκδοση, ανανέωση ή τροποποίηση ΑΕΠΟ, καθώς επίσης και το σύνολο των πληροφοριών που αναφέρονται στην πέραν αυτών περιβαλλοντική επίδοση ενός έργου ή μιας δραστηριότητας κατά τη διάρκεια του συνολικού κύκλου ζωής, συμπεριλαμβανομένων των αποτελεσμάτων τυχόν περιβαλλοντικών επιθεωρήσεων. Το κοινό έχει δικαίωμα πρόσβασης στο ΗΠΜ για θέαση, μεταφόρτωση δεδομένων και συμμετοχή στη διαβούλευση, χωρίς να απαιτείται η χρήση ειδικής ηλεκτρονικής άδειας. Κατ' εξουσιοδότηση της παρ. 5 του άρθρου 18 του ν. 4014/2011 εκδόθηκε η κ.υ.α. 30561/23.6.2014 κοινή απόφαση των Υπουργών Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και

Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής “Εξειδίκευση των προδιαγραφών, του τρόπου παροχής και συντήρησης, των διαδικασιών και αδειών ηλεκτρονικής πρόσβασης και εισαγωγής πληροφοριών καθώς και κάθε αναγκαίας λεπτομέρειας για την οργάνωση, υλοποίηση και λειτουργία του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου (ΗΠΜ) ...” (Β´ 1817/2.7.2014). Στο άρθρο 5 της απόφασης αυτής προβλέφθηκε ότι το ΗΠΜ τίθεται εντός λειτουργίας εντός ενός έτους από τη δημοσίευση της ως άνω κ.υ.α. Εξάλλου, στο άρθρο 19 του ν. 4014/2011 ρυθμίζεται η γνωμοδότηση των φορέων, η ενημέρωση και η συμμετοχή του κοινού στη δημόσια διαβούλευση, κατά τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων του νόμου, με τη δε παρ. 9 του ίδιου άρθρου χορηγήθηκε εξουσιοδότηση στους Υπουργούς Περιβάλλοντος και Εσωτερικών προς έκδοση απόφασης για την εξειδίκευση της ως άνω διαδικασίας. Με την παρ. 9 του άρθρου 30 του ίδιου νόμου ορίστηκε ότι μέχρι την έκδοση της ως άνω κοινής υπουργικής απόφασης διατηρούνται σε ισχύ οι υφιστάμενες διατάξεις που αφορούν στις γνωμοδοτήσεις φορέων και στη διαδικασία δημόσιας διαβούλευσης περιβαλλοντικής αδειοδότησης, σύμφωνα δε με τις διατάξεις αυτές (άρθρο 4 της κ.υ.α. Η.Π. 37111/2021/26.9.2003) η διαδικασία αυτή ενεργοποιείται με την ανάρτηση στο Κατάστημα της οικείας Νομαρχίας (Περιφέρειας) και με τη δημοσίευση στον τοπικό τύπο ανακοίνωσης των στοιχείων του έργου, καθώς και πρόσκλησης προς κάθε ενδιαφερόμενο να λάβει γνώση και να διατυπώσει τις απόψεις του επί της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου. Ειδικότερα, στο άρθρο 19 του ν. 4014/2011 προβλέπεται ότι γνωμοδοτούντες φορείς είναι οι δημόσιες αρχές, κατά τις διατάξεις της κ.υ.α. Η.Π. 11764/653/16.3.2006 (Β´ 327) για την πρόσβαση του κοινού στις δημόσιες αρχές για παροχή πληροφοριών σχετικά με το περιβάλλον, η οποία εκδόθηκε σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2003/4/EK (η Κυβέρνηση και τα Κυβερνητικά όργανα, οι δημόσιες υπηρεσίες, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων συμβουλευτικών φορέων, σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο) και η οικεία Περιφέρεια μέσω του Περιφερειακού Συμβουλίου, το οποίο λαμβάνει υπ’ όψιν απόψεις που διατυπώνονται, μεταξύ άλλων, από το Δημοτικό Συμβούλιο του οικείου Δήμου και τα Συμβούλια Τοπικής ή Δημοτικής Κοινότητας (άρθρο 19 παρ. 1α και β´), ότι το κοινό δύναται να καταθέσει τη γνώμη του τόσο μέσω του οικείου Περιφερειακού ή και Δημοτικού Συμβουλίου όσο και απευθείας, εγγράφως ή ηλεκτρονικά, στην αρμόδια περιβαλλοντική αρχή (άρθρο 19 παρ. 7) και ότι η οικεία Περιφέρεια και ο Δήμος, μετά την παραλαβή του φακέλου, τον θέτουν αμελλητί στη διάθεση του κοινού και των φορέων εκπροσώπησής του, προκειμένου να διατυπώσουν τη γνώμη τους (άρθρο 19 παρ. 8). Κατ’ εξουσιοδότηση της διάταξης της παρ. 9 του άρθρου 19 του ν. 4014/2011 εκδόθηκε η κοινή απόφαση 1649/45/2014 των Υπουργών Περιβάλλοντος και Εσωτερικών (Β´ 45/15.1.2014), με την οποία εξειδικεύτηκε η προβλεπόμενη στο άρθρο 19 του ν. 4014/2011 διαδικασία γνωμοδότησης των φορέων και δημόσιας διαβούλευσης επί των φακέλων των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Ειδικότερα, στην περίπτωση 6 του άρθρου 3 της ως άνω κ.υ.α. (Ορισμοί) προβλέπεται

ότι γνωμοδοτούντες φορείς είναι: α) Οι δημόσιες αρχές, φορείς και υπηρεσίες της κεντρικής, της αποκεντρωμένης διοίκησης και της Περιφέρειας που ορίζονται στα άρθρα 2 παράγραφοι 4, 5 και 11 και 3 παράγραφος 3 του ν. 4014/2011 και εκείνες της παραγράφου 2 του άρθρου 2 της υπ' αριθμ. Η.Π. 11764/653/2006 απόφασης των Υπουργών Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών, Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Δικαιοσύνης. β) Το οικείο Περιφερειακό Συμβούλιο, ή, εφ' όσον το έργο ή η δραστηριότητα εμπίπτει στα όρια περισσότερων Περιφερειών, τα οικεία Περιφερειακά Συμβούλια, που λαμβάνουν υπ' όψη τις απόψεις που τυχόν διατυπώνονται από την οικεία Περιφερειακή Επιτροπή Διαβούλευσης και ότι, για τη διατύπωση γνώμης, κάθε Περιφερειακό Συμβούλιο δύναται να συνεκτιμά επίσης τις γνωμοδοτήσεις των δημοτικών συμβουλίων των Δήμων που υπάγονται στα διοικητικά όρια της οικείας Περιφέρειας, καθώς επίσης και εκείνες των Επιτροπών Ποιότητας Ζωής, των Δημοτικών Επιτροπών Διαβούλευσης και των Συμβουλίων Τοπικής ή Δημοτικής Κοινότητας και, τέλος, τις απόψεις του ενδιαφερόμενου κοινού. Στην παρ. 1 του άρθρου 5 της ίδιας κ.υ.α. [Διαδικασία Δημοσιοποίησης και Διαβούλευσης Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ)] ορίζεται ότι, μέχρι την έναρξη λειτουργίας του ΗΠΜ, η αρμόδια περιβαλλοντική αρχή: (α) Διαβιβάζει στους φορείς του άρθρου 3 εδάφιο 6 περίπτωση (α) τον φάκελο της ΜΠΕ, σε ψηφιακή μορφή, καλώντας αυτούς να γνωμοδοτήσουν, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους και (β) Διαβιβάζει σε έντυπη και ψηφιακή μορφή το φάκελο της ΜΠΕ στο Περιφερειακό Συμβούλιο της οικείας Περιφέρειας ή, εφ' όσον το έργο ή η δραστηριότητα εμπίπτει στα όρια περισσότερων Περιφερειών, στα οικεία Περιφερειακά Συμβούλια, τα οποία ενημερώνονται για την έναρξη της δημόσιας διαβούλευσης επί της ΜΠΕ και καλούνται να διεξαγάγουν την αναφερόμενη στην παράγραφο 5 του παρόντος άρθρου διαδικασία και να γνωμοδοτήσουν. Στην παρ. 5 του άρθρου 5 ορίζεται ότι τα Περιφερειακά Συμβούλια των οικείων Περιφερειών, εντός δύο (2) εργασίμων ημερών από την ενημέρωσή τους για την έναρξη της δημόσιας διαβούλευσης: (α) Αναρτούν στην τηρούμενη από τις Περιφέρειες ιστοσελίδα, στα οικεία καταστήματα και δημοσιεύουν ανακοίνωση, με έξοδα του φορέα του έργου ή της δραστηριότητας, σε μια τουλάχιστον ημερήσια νομαρχιακή εφημερίδα ή σε μια καθημερινή εφημερίδα εθνικής εμβέλειας. Η ανακοίνωση αυτή περιλαμβάνει τουλάχιστον τις παρακάτω πληροφορίες: Τον τίτλο, την υποκατηγορία, την ομάδα και τον αύξοντα αριθμό με το είδος του έργου ή της δραστηριότητας, τη θέση του έργου ή της δραστηριότητας, καθώς και την Περιφέρεια, το Δήμο και τη Δημοτική Ενότητα, εντός των διοικητικών ορίων των οποίων βρίσκεται η θέση αυτή, τον φορέα του έργου ή της δραστηριότητας, την αρμόδια για το έργο ή τη δραστηριότητα περιβαλλοντική αρχή, τις υπηρεσίες των Περιφερειών που είναι αρμόδιες για την παροχή των σχετικών περιβαλλοντικών πληροφοριών και για την παραλαβή των εγγράφων απόψεων του ενδιαφερόμενου κοινού και τις ημέρες και τις ώρες λειτουργίας των, την ημερομηνία έναρξης και λήξης της δημόσιας διαβούλευσης, τις ημερομηνίες έναρξης και λήξης της προθεσμίας για την κατάθεση των απόψεων του ενδιαφερόμενου κοινού και γνωστοποίηση των εφημερίδων και του

συνδέσμου (link) της ιστοσελίδας όπου γίνεται η δημοσίευση της ανακοίνωσης. (β) Καλούν το κοινό να ενημερωθεί και το ενδιαφερόμενο κοινό να εκφράσει τις απόψεις του, σύμφωνα με όσα ειδικότερα ορίζονται στο επόμενο άρθρο, θέτοντας στη διάθεσή του κάθε περιβαλλοντική πληροφορία. (γ) Καλούν τα οικεία δημοτικά συμβούλια, καθώς και τις Επιτροπές Ποιότητας Ζωής, τις Δημοτικές Επιτροπές Διαβούλευσης και τα Συμβούλια Τοπικής ή Δημοτικής Κοινότητας να εκφράσουν την γνώμη τους. Στις παρ. 1 και 2 του άρθρου 7 της ίδιας κ.υ.α. (Ενημέρωση του κοινού και συμμετοχή του ενδιαφερόμενου κοινού) ορίζεται ότι το κοινό που ενημερώνεται και το ενδιαφερόμενο κοινό που συμμετέχει στη δημόσια διαβούλευση, έχει το δικαίωμα, εντός των προθεσμιών που έχουν οριστεί για τη δημόσια διαβούλευση, να λάβει γνώση των περιβαλλοντικών πληροφοριών που αφορούν ένα έργο ή μια δραστηριότητα, απευθυνόμενο είτε στην οικεία Περιφέρεια, είτε στον οικείο Δήμο είτε, τέλος, στην αρμόδια περιβαλλοντική αρχή (παρ. 1). Εντός της προθεσμίας που έχει ορισθεί για τη δημόσια διαβούλευση, το ενδιαφερόμενο κοινό έχει το δικαίωμα να διατυπώσει εγγράφως τεκμηριωμένες απόψεις και σχόλια, σχετικά με τις επιπτώσεις στο περιβάλλον του υπό αδειοδότηση έργου ή της δραστηριότητας. Οι απόψεις αυτές κατατίθενται ή αποστέλλονται ταχυδρομικώς ή ηλεκτρονικώς, κατά προτίμηση, στην αρμόδια υπηρεσία της οικείας Περιφέρειας. Οι κατά τα ανωτέρω απόψεις είναι δυνατόν να υποβάλλονται εγγράφως και μετά τη λειτουργία του ΗΠΜ (παρ. 2). Περαιτέρω, στο άρθρο 19α του ν. 4014/2011 ορίζονται τα εξής: “Ανάρτηση ΑΕΠΟ στο διαδίκτυο 1. Μετά την έγκριση από την αρμόδια περιβαλλοντική αρχή, η ΑΕΠΟ, η απόφαση ανανέωσης, παράτασης ισχύος ή τροποποίησής της αναρτώνται υποχρεωτικά, επί ποινή ακυρότητας, εντός ενός μηνός από την έκδοση της αντίστοιχης απόφασης, σε ειδικά προς τούτο καταχωρισμένο δικτυακό τόπο, ο οποίος ιδρύεται προκειμένου να αποκτήσει κάθε ενδιαφερόμενος πλήρη, λεπτομερή και ανεμπόδιστη πρόσβαση και γνώση των εν λόγω αποφάσεων που αφορούν έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Α΄. Με την ανάρτηση της ΑΕΠΟ στον ειδικό αυτό δικτυακό τόπο, η οποία αντιστοιχεί με επιβαλλόμενη από το νόμο δημοσίευση, τεκμαίρεται η πλήρης γνώση για κάθε ενδιαφερόμενο προκειμένου να ασκήσει είτε αίτηση ακυρώσεως είτε οποιοδήποτε άλλο ένδικο βοήθημα. 2. Με απόφαση των Υπουργών Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής ρυθμίζονται τα θέματα σχετικά με την ίδρυση και λειτουργία του δικτυακού τόπου στον οποίο λαμβάνει χώρα η κεντρική ανάρτηση των πράξεων αυτών, με τη δημιουργία και τήρηση κεντρικού αρχείου, με τη συλλογή, ταξινόμηση, καταχώριση και επεξεργασία προς ανάρτηση των ΑΕΠΟ, την έκδοση κωδικού αριθμού διαδικτυακής ανάρτησης και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια”. Κατ’ εξουσιοδότηση της ανωτέρω διάταξης εκδόθηκε η κοινή απόφαση των Υπουργών Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής 21938/2012 “Ίδρυση και λειτουργία ειδικού δικτυακού τόπου για την ανάρτηση των αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (ΑΕΠΟ), των αποφάσεων ανανέωσης ή τροποποίησης ΑΕΠΟ, σύμφωνα με το άρθρο 19α του Νόμου 4014/2011 (ΦΕΚ Α/209/ 2011)” (Β΄

1470/13.5.2012), στην οποία ορίζονται τα εξής: “Άρθρο 1. Ίδρυση και λειτουργία δικτυακού τόπου. Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 19α του ν. 4014/2011 (Α΄ 209), ιδρύεται ειδικός δικτυακός τόπος στη δικτυακή διεύθυνση aero.ypeka.gr, στον οποίο αναρτώνται μετά την έγκριση τους από τις αρμόδιες περιβαλλοντικές αρχές, οι Αποφάσεις Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) που αφορούν έργα και δραστηριότητες της κατηγορίας Α, καθώς και οι αποφάσεις ανανέωσης, παράτασης ισχύος ή τροποποίησής τους, προκειμένου κάθε ενδιαφερόμενος να αποκτήσει πλήρη, λεπτομερή και ανεμπόδιστη πρόσβαση και γνώση των εν λόγω αποφάσεων. Η ανάρτηση είναι υποχρεωτική, επί ποινή ακυρότητας και γίνεται εντός ενός μηνός από την έκδοση της αντίστοιχης απόφασης. Με την ανάρτηση της ΑΕΠΟ στον ειδικό δικτυακό τόπο, η οποία αντιστοιχεί με την επιβαλλόμενη από τον νόμο δημοσίευση, τεκμαίρεται η πλήρης γνώση για κάθε ενδιαφερόμενο, προκειμένου να ασκήσει είτε αίτηση ακυρώσεως είτε οποιοδήποτε άλλο ένδικο βοήθημα. Άρθρο 2. Κεντρικό Ηλεκτρονικό Αρχείο Αποφάσεων. Στον εν λόγω δικτυακό τόπο τηρείται κεντρικό ηλεκτρονικό αρχείο των αποφάσεων, με την έκδοση κωδικού αριθμού διαδικτυακής ανάρτησης. Κάθε ανάρτηση συνοδεύεται από το κείμενο της διοικητικής πράξης και τα δεδομένα που περιγράφουν την απόφαση. Ο δικτυακός τόπος θα παρέχει τη δυνατότητα ταξινόμησης και αναζήτησης των αποφάσεων με πολλαπλά κριτήρια επιλογής που θα προσδιορίζονται από τα μεταδεδομένα της κάθε διοικητικής πράξης. ... Την ευθύνη εφαρμογής της ηλεκτρονικής υπηρεσίας των καταχωρήσεων ΑΕΠΟ από τις αρμόδιες διευθύνσεις των αποκεντρωμένων διοικήσεων της χώρας, έχει η αρμόδια θεματική Διεύθυνση Περιβάλλοντος του ΥΠΕΚΑ. Όλες οι αρμόδιες Υπηρεσίες που εμπλέκονται στην ανάρτηση των ΑΕΠΟ οφείλουν να μεριμνήσουν για την εφαρμογή της παρούσης...”. Εξάλλου, στον ν. 3861/2010 “Ενίσχυση της διαφάνειας με την υποχρεωτική ανάρτηση νόμων και πράξεων των κυβερνητικών, διοικητικών και αυτοδιοικητικών οργάνων στο διαδίκτυο "Πρόγραμμα Διαύγεια" και άλλες διατάξεις.” (Α΄ 112) ορίζεται ότι στον δικτυακό τόπο του προγράμματος “Διαύγεια” αναρτώνται, μεταξύ άλλων, οι “ατομικές διοικητικές πράξεις, η δημοσίευση των οποίων προβλέπεται από ειδική διάταξη νόμου” (άρθρο 2 παρ. 4 περ. 22).

9. Επειδή, κατά το καθιερούμενο από τις ανωτέρω διατάξεις σύστημα, προηγείται η διαδικασία προσήκουσας δημοσιοποίησης της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργων και δραστηριοτήτων κατηγορίας Α΄, κατά την οποία κάθε ενδιαφερόμενος καλείται, και, κατ’ αρχήν, οφείλει, να συμμετάσχει στη διαδικασία έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων έργου ή δραστηριότητας, ενημερούμενος και δυνάμενος να προβάλλει τις τυχόν ουσιαστικές ή διαδικαστικές αντιρρήσεις του κατ’ αυτής. Το σύστημα αυτό, το οποίο αφ’ ενός μεν περιλαμβάνει πλέγμα δημοσιεύσεων και επαρκών προθεσμιών αφ’ ετέρου δε προβλέπει τη γνωμοδότηση δημόσιων φορέων σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και την ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού είτε μέσω της Περιφέρειας είτε μέσω του οικείου Δήμου, καλύπτει πλήρως τις απαιτήσεις περιβαλλοντικής πληροφόρησης της Διεθνούς Σύμβασης του Aarhus. Εάν η διαδικασία αυτή ολοκληρωθεί επιτυχώς, ακολουθεί η έκδοση της απόφασης έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων έργων και δραστηριοτήτων της εν λόγω κατηγορίας, την

οποία η Διοίκηση οφείλει, εντός μηνός από την έκδοσή της, να αναρτήσει με πλήρη στοιχεία, σε ειδικό δικτυακό τόπο, τον οποίο προβλέπει ειδικά ο νόμος. Εάν η διαδικασία αυτή δεν τηρηθεί προσηκόντως, είτε διότι η ανάρτηση δεν γίνει πλήρως είτε διότι υπάρχει, τυχόν, υπέρβαση της μηνιαίας προθεσμίας, η οποία τάσσεται ως βάρος στη Διοίκηση, για να γνωρίζουν εγκαίρως οι ενδιαφερόμενοι ότι η διαδικασία ολοκληρώθηκε σε εύλογο χρόνο ώστε να μην υποχρεώνονται να αναζητούν ματαίως επί μακρόν τα στοιχεία της πράξεως, τότε ο νομοθέτης απαγγέλλει την αυτόματη ακυρότητα της διοικητικής πράξεως. Άλλως, εισάγει σταθερό σημείο αφετηρίας της προθεσμίας δικαστικής αμφισβητήσεως του κύρους της. Το εισαγόμενο, όμως, με τον τρόπο αυτό, τεκμήριο είναι μαχητό. Ειδικότερα, σε περίπτωση υπερβάσεως του χρονικού αυτού σημείου, ο ενδιαφερόμενος, ισχυριζόμενος ότι το ένδικο βοήθημά του ασκείται εμπροθέσμως, μπορεί μόνο να προβάλλει α) ότι η προδικασία δημοσιοποιήσεως της μελέτης δεν τηρήθηκε νομίμως, β) ότι η πράξη δεν δημοσιεύθηκε προσηκόντως ή ότι, για οποιοδήποτε λόγο, ο δικτυακός τόπος δεν ήταν σε κανονική λειτουργία, γ) κατά γενική αρχή, ότι παρακωλύθηκε προσωπικά, από λόγους ανωτέρας βίας που συνέτρεξαν στο πρόσωπό του κατά τη λήξη της 60ημέρης προθεσμίας, στην εμπρόθεσμη άσκηση του ενδίκου μέσου. Αν δεν προβληθούν ή προβληθούν αβασίμως οι σχετικοί ισχυρισμοί, τότε η υπέρβαση της προθεσμίας συνεπάγεται, κατά τον νόμο, το απαράδεκτο του ενδίκου βοηθήματος. Η ρύθμιση αυτή κατατείνει αφενός μεν στην υποβοήθηση καθενός που ενδιαφέρεται να αμφισβητήσει το κύρος απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων προκειμένου να γνωρίζει με σαφήνεια τα δικονομικά όρια ενέργειάς του, που είναι χρονικώς και διαδικαστικώς εύλογα, αφετέρου δε στην προστασία της ασφάλειας των συναλλαγών και του δικαιούχου της εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων, ο οποίος θα μπορεί, μετά την πάροδο του χρονικού αυτού ορίου, να προβεί με ασφάλεια στην πραγματοποίηση του έργου ή της δραστηριότητας, εντός των χρονικών ορίων ισχύος της εγκρίσεως. Δεδομένου δε ότι οι ενδιαφερόμενοι έχουν, κατά το εν λόγω σύστημα, προηγούμενη πλήρη πρόσβαση στο περιεχόμενο και στον φάκελο της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που αποτελεί, άλλωστε, και το κύριο όργανο και περιεχόμενο της διαδικασίας προηγούμενης περιβαλλοντικής πληροφόρησης, δεν νοείται η αναστολή ή η διακοπή της προθεσμίας προσβολής με αίτηση ακυρώσεως της μεταγενεστέρως εκδιδόμενης, μετά την τήρηση της διαδικασίας αυτής, αποφάσεως εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων, με προβολή της αξίωσης εκ νέου ενημέρωσης για το ακριβές περιεχόμενο της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, διότι τούτο, όντας προδήλως προσηματικό, θα ανέτρεπε πλήρως την εκτεθείσα ισορροπία του εισαγομένου συστήματος, παρεισάγοντας ένα στοιχείο αβεβαιότητας, που θα ήταν ολωσδιόλου αδικαιολόγητο και δεν θα επέτρεπε την προβλεψιμότητα και ασφάλεια του συστήματος. Στην ειδικότερη δε περίπτωση, κατά την οποία η Διοίκηση προβαίνει, επιπλέον, σε ανάρτηση της πράξεως και στον γενικού περιεχομένου δικτυακό τόπο "Διαύγεια", τότε, για την προστασία όσων ενδιαφέρονται για τη δικαστική αμφισβήτηση του κύρους της πράξεως, ως χρονικό σημείο έναρξης της δικαστικής προθεσμίας νοείται, κατά την έννοια των διατάξεων αυτών, η χρονικώς τελευταία

από τις δημοσιεύσεις αυτές, με ανάλογη παρέκταση της προθεσμίας. Με το περιεχόμενο αυτό, η διαδικασία που καθιερώνεται με τις ανωτέρω διατάξεις και που αφορά μεγάλα, κατά τεκμήριο, έργα και δραστηριότητες κατηγορίας Α΄, που προκαλούν από τη φύση τους ευρύτερο ενδιαφέρον, συνιστά ένα πλήρες, συνεκτικό και εκ των προτέρων γνωστό και προβλέψιμο σύστημα γνωστοποίησης σε κάθε ενδιαφερόμενο όλου του περιεχομένου κάθε πράξεως, με την οποία εγκρίνονται οι περιβαλλοντικοί όροι έργου ή δραστηριότητας της εν λόγω κατηγορίας και, κατά συνεκδοχή, ένα σταθερό, βέβαιο και ασφαλές χρονικό σημείο, από το οποίο ξεκινά η κατά νόμο εξηκονθήμερη προθεσμία για τη δικαστική της αμφισβήτηση. Συνεπώς, το σύστημα αυτό, που είναι σύμφωνο με τις απαιτήσεις και τα όρια της αρχής της αναλογικότητας, δεν παραβιάζει ούτε τις διατάξεις του άρθρου 20 του Συντάγματος, αφού δεν παρακωλύει την αποτελεσματική δικαστική προστασία, ούτε τις εθνικού ή ενωσιακού περιεχομένου διατάξεις, που προβλέπουν την πλήρη δημοσιότητα της διαδικασίας εγκρίσεως πράξεων, που μπορεί να έχουν περιβαλλοντικές επιπτώσεις, και την δυνατότητα αποτελεσματικής δικαστικής τους αμφισβήτησης, ούτε τις διατάξεις του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που έχουν εν προκειμένω εφαρμογή εφόσον οι σχετικές εθνικές διατάξεις αποτελούν μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο αντίστοιχων πράξεων του παραγώγου δικαίου της Ένωσης, οι οποίες επιτάσσουν επίσης την αποτελεσματική δικαστική προστασία δικαιωμάτων που οι πολίτες αρούνται από το δίκαιο της Ένωσης, αλλ' ούτε και τις διατάξεις του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Αντιθέτως, εξυπηρετεί την αρχή της ασφάλειας δικαίου και αίρει τις περιπτώσιολογικές δικονομικές αβεβαιότητες, που προσβάλλουν τις αρχές της δίκαιης δίκης και της δικονομικής ισότητας των διαδίκων. Εξ άλλου, η ασφαλής οριοθέτηση της προθεσμίας ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως στην περίπτωση αυτή επιβάλλεται και από το γεγονός ότι η άλλη συναφής προϋπόθεση παραδεκτού της αιτήσεως ακυρώσεως κατά πράξεων σχετικών με την προστασία του περιβάλλοντος, δηλαδή η συνδρομή εννόμου συμφέροντος στο πρόσωπο του αιτούντος, κρίνεται νομολογιακώς, ενόψει και των ορισμών του άρθρου 24 παρ. 1 του Συντάγματος ("Η προστασία του ... περιβάλλοντος αποτελεί ... δικαίωμα του καθενός ..."), αλλά και σε αρμονία με τις απαιτήσεις της Σύμβασης του Ωρχους, με ιδιαίτερη ευρύτητα από το Δικαστήριο, με συνέπεια αφενός μεν να μην είναι δυνατή ούτε νοητή η προηγούμενη ειδική ενημέρωση όλου του ευρύτερου κύκλου ενδιαφερομένων για την έκδοση και την δυνατότητα δικαστικής προσβολής των πράξεων, αφετέρου δε στοιχειώδεις αρχές ασφάλειας δικαίου αλλά και ισότητας στη δικονομική αντιμετώπιση διαφόρων κατηγοριών αιτούντων (όμοιοι, κάτοικοι ευρύτερης περιοχής κ.λπ.) να επιβάλλουν την ενιαία και σταθερή αντιμετώπιση του ζητήματος της αφετηρίας της προθεσμίας προσβολής των συγκεκριμένων πράξεων. Είναι δε αβάσιμες οι διατυπούμενες στην κατωτέρω μειοψηφία γνώμες α) ότι προσβάλλεται η αρχή της ισοδυναμίας. Τούτο, διότι, και με την εκδοχή ότι η διαφοροποίηση μεταξύ κατηγοριών έργων, προβλεπόμενη στην ενωσιακή νομοθεσία, θα ενέπιπτε στην αρχή της ισοδυναμίας, η εκεί προβαλλόμενη ως παρεμφερής περίπτωση, αφορώσα εντετοπισμένη τροποποίηση

σχεδίου πόλεως, είναι εντελώς διαφορετική από την υπό κρίση περίπτωση εγκρίσεως περιβαλλοντικών όρων έργου σχετικώς μεγάλης κλίμακας, το οποίο έργο, μάλιστα η αυτή γνώμη, στη συνέχεια, εξομοιώνει με δημιουργία νέου τουριστικού οικισμού. Εξ άλλου, και με την εκδοχή ότι η αρχή της ισοδυναμίας εξακολουθεί να εφαρμόζεται και μετά την ισχύ του άρθρου 47 του Χάρτη, η Α κατηγορία έργων, αποτελεί, τόσο κατά το ενωσιακό όσο και κατά το εθνικό δίκαιο, διακριτή και αριθμητικώς περιορισμένη κατηγορία έργων, σε σχέση με την Β κατηγορία, διότι αφορά λίγα μεγάλα έργα και δραστηριότητες και, επομένως, δικαιολογείται η διαφορετική διαδικαστική και δικονομική μεταχείρισή της σε σχέση με τα πολυάριθμα μικρότερα έργα της Β κατηγορίας. Άλλωστε, αν δεν ίσχυε η διαφοροποίηση αυτή, ούτε ο ενωσιακός ούτε ο εθνικός νομοθέτης θα είχαν αποχρώντα λόγο δημιουργίας των διακριτών αυτών κατηγοριών. β) ότι οι εκδοθείσες από τη Διοίκηση κατ' εξουσιοδότηση του νόμου κανονιστικές αποφάσεις αλλοίωσαν το σύστημα του νόμου. Αντιθέτως, όλες οι επιλεγείσες διαδικασίες, καθώς και ο τόπος διεξαγωγής τους, καλύπτονται πλήρως από την νομοθετική εξουσιοδότηση και είναι συναφείς και ανάλογες με τον σκοπό της, που είναι η πλήρης ενημέρωση και γνωμοδοτική εμπλοκή των αρμόδιων δημόσιων και αυτοδιοικητικών αρχών και του κοινού στο προσήκον τοπικώς και διοικητικώς επίπεδο, όπως αυτό προκύπτει από τη διοικητική οργάνωση και διάρθρωση της χώρας και τις σύστοιχες με αυτή αρμοδιότητες. Εξ άλλου, γ) έργο ενός Δικαστηρίου δεν είναι να υποδεικνύει καταλεπτώς στο νομοθέτη το, κατά την άποψή του, προσήκον εκάστοτε σύστημα. Άλλωστε, από κάθε σύστημα μπορεί να υπάρξει πάντοτε ένα υποκειμενικώς καλύτερο. Έργο του Δικαστηρίου είναι να κρίνει αν το επιλεγέν από το νομοθέτη σύστημα, με τις ισορροπίες που αξιολογεί ο νομοθέτης, ευρίσκεται εντός των πλαισίων του νόμου. Το επιλεγέν εν προκειμένω σύστημα είναι, κατά τα ανωτέρω εκτεθέντα, πλήρες, συνεκτικό, σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας και πλέον ή επαρκές για την εξυπηρέτηση του αντίστοιχου σκοπού. Ο δε τυχόν εναντιούμενος διάδικος δεν αντιμετωπίζεται από το σύστημα αυτό ως "οχληρός τρίτος", αλλά ως ένας υπεύθυνος πολίτης που δικαιούται, αλλά και υποχρεούται, να τηρήσει, σαφώς εκ των προτέρων διατυπούμενες στο νόμο, διαδικαστικές και δικονομικές διατάξεις, απολύτως εύλογες στις προβλέψεις τους, ώστε να ασκήσει λυσιτελώς τα δικαιώματά που του απονέμει η νομοθεσία. Τέλος, δ) τον 21ο αιώνα δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί ότι η δημοσίευση διοικητικής πράξεως σε ειδικό διαδικτυακό τόπο, μετά τήρηση μακράς προδικασίας, δεν είναι ικανή να κινήσει την προθεσμία ασκήσεως αιτήσεως ακυρώσεως, αλλά ότι θα μπορούσε, λ.χ., να την κινήσει, όπως παγίως γίνεται δεκτό σε ευρείες κατηγορίες διοικητικών πράξεων, μόνη η δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (πρβλ. και ΔΕΕ C-625/11 P, PPG και SNF SAS κατά ΕΟΧΠ, της 26.9.2013, σκέψεις 29 -36, καθώς και Γεν. Δικ. ΕΕ T-354/05, TF1 κατά Επιτροπής της 11.3.2009, σκέψη 35). Τον αυτό αιώνα, δεν είναι δυνατόν να θεωρηθεί, σε μία τουριστική χώρα με πλήθος νησιών σε αρχιπέλαγος με τοπική εγγύτητα, ότι συνιστά δυσανάλογο εμπόδιο η απόσταση μεταξύ ενός νησιού και ενός άλλου, το οποίο είναι διοικητικώς η πρωτεύουσα της οικείας διοικητικής περιφέρειας. Υπό αντίθετη εκδοχή, κάθε νησί θα έπρεπε να

αποτελεί ένα μικρό κράτος, στο οποίο θα έδρευαν όλων των ειδών οι διοικητικές υπηρεσίες. Εξ άλλου, εξ ορισμού, η κλίμακα ενός μεγάλου έργου Α κατηγορίας δεν αφορά μόνον τον περιορισμένο τόπο κατασκευής του, αλλά και την ευρύτερη διοικητική περιφέρεια, τα δεδομένα μάλιστα της οποίας λαμβάνονται υπόψη, στο πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού, για το κατ' αρχήν επιτρεπτό της χωροθέτησής του. Μειοψήφησε ο Σύμβουλος Θ. Αραβάνης, ο οποίος διατύπωσε την εξής γνώμη: I. Το άρθ. 6 της οδηγίας 2011/92 καθιερώνει δικαίωμα ουσιαστικής και έγκαιρης ενημερώσεως του κοινού για το υπό έγκριση έργο (παρ. 2) και αποτελεσματικής συμμετοχής στη διαδικασία διαβούλευσης (παρ. 4), βάσει πληροφοριών τις οποίες οφείλει να παράσχει ο κύριος του έργου (άρθ. 5), το πλαίσιο της οποίας διαγράφεται στο άρθ. 6. Το άρθ. 11 αυτής κατοχυρώνει δικαίωμα αποτελεσματικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Ομοίως το άρθ. 2 παρ. 2 της οδηγίας 2003/35 κατοχυρώνει το δικαίωμα συμμετοχής του κοινού στην επεξεργασία σχετικών αποφάσεων, προϋπόθεση της οποίας είναι η δυνατότητα πραγματικής ενημέρωσης (στοιχ. α), ώστε να μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να υποβάλουν παρατηρήσεις (στοιχ. β). Περαιτέρω, η Σύμβαση του Aarhus στο άρθ. 1 κατοχυρώνει το "δικαίωμα κάθε ατόμου από τις παρούσες και μελλοντικές γενεές να ζει σε περιβάλλον κατάλληλο για την υγεία και την ευημερία του", και δικαιώματα πρόσβασης του κοινού σε πληροφορίες για περιβαλλοντικά θέματα, συμμετοχής του στη λήψη σχετικών αποφάσεων και πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Από τις διατάξεις αυτές συνάγεται ότι τα κατοχυρούμενα δικαιώματα είναι αλληλένδετα, η δε αποτελεσματική συμμετοχή του κοινού και η πρόσβαση στη δικαιοσύνη προϋποθέτουν δυνατότητα ουσιαστικής ενημέρωσης και πρόσβασης στον σχετικό φάκελο (βλ. και οδηγία 2003/4/EK). Συνάγεται περαιτέρω ότι οι πληροφορίες για το έργο (ΜΠΕ, γνωμοδοτήσεις κ.λπ.) πρέπει να τηρούνται και η ενημέρωση του κοινού (ανακοινώσεις κ.λπ.) πρέπει να λαμβάνει χώρα όσο το δυνατόν εγγύτερα στην περιοχή που επηρεάζεται από το έργο, ειδικά δε για την Ελλάδα στον οικείο Δήμο ή δημοτικό διαμέρισμα (εν όψει της συγχώνευσης περισσότερων Δήμων σε ένα με τον ν. 3852/2010 «Καλλικράτης», βλ. και διατύπωση του άρθ. 6 παρ. 5 της Οδ. 2011/92 "τοιχοκόλληση σε ορισμένη ακτίνα"). II. Εξ άλλου, κατά πάγια νομολογία του ΔΕΚ/ΔΕΕ, οι δικονομικές προϋποθέσεις για την άσκηση ένδικων βοηθημάτων προς εξασφάλιση των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης δεν πρέπει [α] να είναι λιγότερο ευνοϊκές από αυτές που διέπουν παρεμφερή ένδικα βοηθήματα του εσωτερικού δικαίου (αρχή της ισοδυναμίας) και [β] να καθιστούν ανέφικτη ή υπέρμετρα δυσχερή στην πράξη την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει η έννομη τάξη της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ. απόφαση ΔΕΕ της 16.4.2015, C-570/13, Gruber, σκ. 37, της 12.5.2011, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, Landesverband Nordrhein-Westfalen, C-115/09, σκ. 43, κ.ά.). III. Εν προκειμένω, ο ν. 4014/2011 επιχείρησε να συγκεράσει την ανάγκη περιορισμού των εκδιδόμενων α.ε.π.ο. και την ανάγκη εξασφάλισης ουσιαστικής συμμετοχής του κοινού, καθιερώνει δε σύστημα το οποίο, συνολικώς ορώμενο, συνάδει κατ' αρχήν με τις διατάξεις που προαναφέρθηκαν. Ειδικότερα, προβλέπει στο άρθ. 18 τη δημιουργία Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου (ΗΠΜ) κάθε έργου, στο οποίο

καταχωρίζονται όλες οι πληροφορίες που αφορούν το έργο πριν και μετά την α.ε.π.ο., συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλοντικών μελετών (άρθ. 18 παρ. 2 και κυα 30651/2014, άρθ. 4 παρ. 4), στο άρθ. 19 συμμετοχή του οικείου Δήμου ή δημοτ. Κοινότητας της περιοχής εκτελέσεως του έργου (παρ. 2 και 4), υποχρέωση του φορέα του έργου να αναλάβει τα έξοδα «δημοσίευσης στον τύπο, αναπαραγωγής και διανομής φακέλων και διοργάνωσης ενημερωτικών εκδηλώσεων» (παρ. 8) και υποχρέωση της οικείας περιφέρειας και του Δήμου όπως «μετά την παραλαβή του φακέλου, το[ν] θέτουν αμελλητί στη διάθεση του κοινού και των φορέων εκπροσώπησής του, προκειμένου να διατυπώσουν τη γνώμη τους», στο δε άρθ. 19α τα της αναρτήσεως των α.ε.π.ο. στο διαδίκτυο. Το σύστημα αυτό, που προβλέπει έγκαιρη και πλήρη ενημέρωση του κοινού στον τόπο εκτελέσεως του έργου (ανακοινώσεις κ.λπ. και τήρηση ΜΠΕ σε επίπεδο Δήμου/ΔΔ, υποχρέωση διαφωτίσεως του κοινού με τα κατάλληλα μέσα, ανάλογα με την φύση του έργου, που για σύνθετα έργα όπως το προκείμενο δυνατόν να περιλαμβάνουν και διοργάνωση ενημερωτικών εκδηλώσεων, τήρηση ηλεκτρονικού αρχείου με όλες τις σχετικές πληροφορίες κ.λπ.), ικανοποιεί τις απαιτήσεις των ανωτέρω αυξημένης τυπικής ισχύος διατάξεων ως προς τα στάδια της ενημέρωσης και συμμετοχής. IV. Ωστόσο η εξειδίκευση του νόμου με τις εκδοθείσες κ.υ.α. υπήρξε ελλιπής και αποσπασματική, με αποτέλεσμα το σύστημα του νόμου να αλλοιωθεί και εν τέλει να ακυρωθεί. Ειδικότερα, η μεν η κυα 30651/23.6.2014 που προβλέπει τα του ΗΠΜ δημοσιεύθηκε λίγο πριν την προσβαλλομένη (2.7.2014), το δε ΗΠΜ δεν έχει ακόμη τεθεί σε πλήρη εφαρμογή (με ανάρτηση της μ.π.ε., διαγραμμάτων, γνωμοδοτήσεων κ.λπ.), ενώ η κ.υ.α. 1649/45/14.1.2014 επιχείρησε ατελή, αποσπασματική και επιλεκτική εξειδίκευση του νόμου, το σύστημα του οποίου τελικώς ματαιώσε (άρθ. 3 παρ. 6.α και 5 παρ. 1.1. και 1.2: περιορισμός γνωμοδοτούντων φορέων, δυνητική συνεκτίμηση από το Περιφερειακό Συμβούλιο της γνώμης των Δήμων της Περιφέρειας και όχι του οικείου Δήμου, άρθ. 5 παρ. 5: τήρηση φακέλου ΜΠΕ, αναρτήσεις και διαβούλευση μακριά από την περιοχή του έργου, ήτοι στην έδρα της Περιφέρειας, και όχι στον οικείο Δήμο, κατά τα ήδη εκτεθέντα, απλή λήψη γνώμης του δημοτικού συμβουλίου για τις ανάγκες της διαβούλευσης και όχι διενέργεια της διαβούλευσης από τον Δήμο, άρθ. 7 παρ. 1: ασάφεια ως προς το ποιος τηρεί τον φάκελο της ΜΠΕ και ποιος θα παράσχει τις αιτούμενες πληροφορίες στο κοινό, παραπομπή σε παλαιότερη κ.υ.α. που δεν απηχεί τη φιλοσοφία του νέου νόμου, μεταβατική διάταξη άρθ. 10 για την εφαρμογή προγενέστερων διατάξεων σε εκκρεμείς υποθέσεις, κ.λπ.). Αντί της περίπλοκης και δαπανηρής αυτής διαδικασίας μπορούσε και έπρεπε να επιλεγεί ορθολογικότερη και με μηδαμινό κόστος, όπως τήρηση δημοσιότητας και του φακέλου του έργου στον Δήμο Ίου (λ.χ. στο δημοτικό κατάστημα ή/και στον χώρο του έργου), σε συνδυασμό ενδεχομένως με συνάντηση εκπροσώπων της διοίκησης, του κυρίου του έργου και του κοινού προς επεξήγηση του σχεδιαζόμενου έργου, το οποίο είναι σύνθετο και πρωτότυπο. IV. Λόγω της ανωτέρω πλημμέλειας που αφορά την ενημέρωση του κοινού, η μεταγενέστερη ανάρτηση της α.ε.π.ο. κατ' άρθ. 19α του ν. 4014/2011, στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΚΑ (και δη χωρίς μ.π.ε., διαγράμματα κ.λπ.), δεν μπορεί να

θεμελιώσει τεκμήριο γνώσεως, διότι στη σχετική ιστοσελίδα δημοσιεύονται όλες οι α.ε.π.ο. έργων Α κατηγορίας σε όλη την Ελλάδα, για να αναζητήσει δε το κοινό συγκεκριμένη πράξη εκεί πρέπει να έχει ειδικό λόγο ή να έχει ενημερωθεί ότι επίκειται η έκδοση βλαπτικής πράξεως που αφορά την περιοχή του, όπερ δεν συμβαίνει κατά το σύστημα των κ.υ.α. που προαναφέρθηκαν. Εν όψει τούτων, το τεκμήριο γνώσεως του άρθ. 19α του ν. 4014/11, η εφαρμογή του οποίου συνεπάγεται την απόρριψη του ένδικου βοηθήματος ως εκπρόθεσμο, στερεί τους αιτούντες αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας διότι καθιστά δυσχερή έως αδύνατη την προσφυγή στη δικαιοσύνη, κατά παράβαση της αρχής της αποτελεσματικότητας. IV. Περαιτέρω, η εφαρμογή του αυτού τεκμηρίου περιάγει τον αιτούντα σε δυσμενέστερη θέση από ότι αιτούντες σε παρεμφερή ένδικα μέσα του εσωτερικού δικαίου, κατά παράβαση της αρχής της ισοδυναμίας. Ειδικότερα, (i) καθιερώνει δυσμενέστερη αντιμετώπιση των έργων Α κατηγορίας, δηλαδή εκείνων που έχουν σοβαρότερες επιπτώσεις στο περιβάλλον, έναντι των έργων Β κατηγορίας, που έχουν ήσσονος σημασίας επιπτώσεις, και (ii) καθιερώνει αυστηρότερη αντιμετώπιση σε σχέση με άλλες παρεμφερείς περιπτώσεις, όπου η προθεσμία αιτήσεως ακυρώσεως αρχίζει από την πλήρη γνώση της πράξεως και όχι από τη δημοσίευσή της (πρβλ. ΔΕΚ C-94/95, 95/95, Bonifaci e.a., C-261/95, Palmisani, C-373/95, Mazo e.a.). Τούτο συμβαίνει λ.χ. επί εντοπισμένης τροποποιήσεως σχεδίου πόλεως που συνεπάγεται μετατροπή κοινόχρηστου χώρου σε οικοδομήσιμο, οπότε η προθεσμία αρχίζει από την έναρξη των σχετικών εργασιών και όχι από τη δημοσίευση της τροποποιητικής πράξεως στο ΦΕΚ (ΣΕ 2298/2017, 796/2016, 4962/2012, 2512/2009, 3739/2004). Η περίπτωση αυτή προσομοιάζει με την παρούσα, διότι το επίμαχο έργο είναι τοπικής εμβέλειας, αφορά σε δημιουργία κατ' ουσίαν τουριστικού οικισμού και περιλαμβάνει δραστική επέμβαση στον αιγιαλό, την παραλία και τον θαλάσσιο χώρο του μικρού όρμου και παραχώρηση των εκτάσεων αυτών στην παρεμβαίνουσα, με αποτέλεσμα την αναίρεση της κοινοχρησίας των στοιχείων αυτών του περιβάλλοντος, προς βλάβη και των αιτούντων. Οι τελευταίοι δεν μπορούν να θεωρηθούν ως "τρίτοι, τους οποίους δεν αφορά αμέσως η πράξη", όπως εσφαλμένως φαίνεται να θεωρεί η πλειοψηφία. Αντιθέτως, εν όψει της τριγωνικής σχέσεως που δημιουργεί η προσβαλλομένη (διοίκηση-παρεμβαίνουσα-ενδιαφερόμενο κοινό), οι αιτούντες παρίστανται ως θιγόμενοι από την προσβαλλομένη, η οποία, κατά τους ισχυρισμούς των, βλάπτει το περιβάλλον, του οποίου έχουν δικαίωμα χρήσεως και οι ίδιοι ως περίοικοι και ιδιοκτήτες παρακείμενων ακινήτων. Η αντίθετη άποψη, παραγνωρίζει το (ουσιαστικό) δικαίωμα απολαύσεως του περιβάλλοντος που κατοχυρώνει το εσωτερικό και το ενωσιακό δίκαιο και τα (δικονομικά) δικαιώματα που καθιστούν δυνατή την επιδίωξη του από τους αιτούντες, τους οποίους αντιμετωπίζει ως οιονεί "οχληρούς τρίτους" που παρεμβάλλονται, ως μη όφειλαν, στην πραγματοποίηση των επιχειρηματικών σχεδίων του επενδυτή. Το γεγονός εξ άλλου ότι το Δικαστήριο έχει διευρύνει τον κύκλο των εχόντων έννομο συμφέρον να προσβάλουν πράξεις όπως η επίδικη δεν αποτελεί λόγο για την περιστολή, σε αντιστάθμισμα, της άλλης προϋποθέσεως του παραδεκτού, δηλ. της προθεσμίας προσφυγής στη δικαιοσύνη. Και τούτο διότι α) η

διεύρυνση αυτή στοιχεί προς το άρθ. 24 παρ. 1 του Συντάγματος, το οποίο ανάγει την προστασία του περιβάλλοντος σε “υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός”, β) η θέσπιση αυστηρότερων δικονομικών προθεσμιών πρέπει να γίνεται με σαφείς κανόνες που αφορούν ευρείες κατηγορίες ομοειδών υποθέσεων, με παράλληλη τήρηση των αρχών που προαναφέρθηκαν, και όχι αποσπασματικά για μία (υπο)κατηγορία, όπως εν προκειμένω. Ειδικά η δημοσίευση διοικητικής πράξεως στο διαδίκτυο, από τη φύση της, μπορεί να έχει ως σκοπό μόνο τη διευκόλυνση και την ενημέρωση των ενδιαφερομένων, δεν μπορεί όμως μόνη αυτή να αποτελέσει αφετηρία αποκλειστικής δικονομικής προθεσμίας, η απώλεια της οποίας άγει σε απόρριψη ενδίκου μέσου. Θεμιτώς όμως θα μπορούσε να ληφθεί υπ’ όψη για τη συναγωγή τεκμηρίου γνώσεως σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες που κρίνονται κατά περίπτωση (παρομαρτούσες συνθήκες, τυχόν ιδιαίτερο ενδιαφέρον των αιτούντων κ.λπ.), και υπό τον όρο πάντως ότι από συγκεκριμένα στοιχεία (μελέτες, δημοσκοπήσεις κ.λπ.) προκύπτει επαρκής διάδοση του διαδικτύου στην χώρα ή/και στον κύκλο προσώπων που αφορά ή ενδέχεται να επηρεάζει η πράξη. Περαιτέρω, πλημμελής ρύθμιση όπως η επίμαχη δεν δικαιολογείται με την επίκληση της αρχής της ασφάλειας δικαίου, α) διότι η αρχή αυτή πρέπει να εφαρμόζεται από κοινού με άλλες εμπλεκόμενες αρχές, όπως της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, ενημέρωσης και συμμετοχής του ενδιαφερόμενου κοινού στη σχετική διαβούλευση, και β) διότι προσδοκία για ασφάλεια δικαίου δεν έχει μόνο ο κύριος του έργου, αλλά και το ενδιαφερόμενο κοινό που θεωρεί ότι βλάπτεται από αυτό (προσδοκία σεβασμού του περιβάλλοντος και των διαδικαστικών και δικονομικών δικαιωμάτων που προαναφέρθηκαν). Συνεπώς, κατά τη γνώμη αυτή, λόγω των εκτεθεισών πλημμελειών ως προς την ενημέρωση του κοινού και τη μη νόμιμη καθιέρωση τεκμηρίου γνώσεως με το άρθρο 19 α του ν. 4014/2011, μόνη η δημοσίευση της προσβαλλόμενης α.ε.π.ο. στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΚΑ δεν κινεί την προθεσμία της αιτήσεως ακυρώσεως.

10. Επειδή, όμως, είναι, περαιτέρω, γεγονός ότι, μολονότι οι διατάξεις αυτές ισχύουν από το έτος 2012, με την έκδοση της κοινής υπουργικής απόφασης που μνημονεύθηκε σε προηγούμενη σκέψη, το Δικαστήριο δεν τις είχε εφαρμόσει με την έννοια αυτή, αλλ’ είχε σιωπηρώς αποδεχθεί ότι, και μετά την ισχύ τους, το εναρκτήριο χρονικό σημείο της προθεσμίας, δηλαδή η πλήρης γνώση της προσβαλλόμενης πράξης, μπορούσε να ποικίλλει ανάλογα με τον χρόνο έναρξης εφαρμογής της πράξης, που συνήθως συνδεόταν, κατά την μέχρι τώρα νομολογία, με έναρξη εργασιών του έργου ή της δραστηριότητας. Κατ’ εκτίμηση του γεγονότος αυτού και εν όψει των αρχών που διέπουν την δυνατότητα παροχής αποτελεσματικής έννομης προστασίας, όπως αυτές εκτέθηκαν στην προηγούμενη σκέψη, το Δικαστήριο κρίνει ότι, αιτήσεις ακυρώσεως, που έχουν ασκηθεί κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ της έναρξης ισχύος των διατάξεων αυτών και του χρονικού σημείου εκδόσεως (12.4.2017) της 1112/2017 προδικαστικής αποφάσεως του Δικαστηρίου, με την οποία επισημάνθηκε το πρώτον στη νομολογία ο τρόπος εφαρμογής των διατάξεων αυτών, θα κρίνονται, ως προς το ζήτημα του εμπροθέσμου ασκήσεώς τους, με κατ’ αρχήν μεν τήρηση των νεότερων αυτών διατάξεων, με παράλληλη, όμως, δυνατότητα του αιτούντος να επικαλεσθεί

και αποδείξει ότι το ακριβές χρονικό σημείο πλήρους γνώσεως του περιεχομένου της προσβαλλόμενης πράξης είναι μεταγενέστερο του εν λόγω προβλεπόμενου από το νόμο χρονικού σημείου. Πάντως, το χρονικό αυτό σημείο δεν θα μπορεί, σε κάθε περίπτωση, να απέχει πολύ, δηλαδή χρόνο πέραν του ευλόγου, από το κατά τα ανωτέρω νόμιμο χρονικό σημείο πλήρους γνώσης, το οποίο πάντοτε θα συνεκτιμάται ειδικά. Με τον τρόπο αυτό, το θεσπιζόμενο από το νόμο σύστημα παραμένει πάντοτε εντός των συνταγματικών, νομοθετικών και ενωσιακών ορίων παροχής έννομης προστασίας, όπως αυτά εκτέθηκαν στην προηγούμενη σκέψη. Κατά τη γνώμη όμως του Συμβούλου Θ. Αραβάνη, το σύστημα που καθιερώνει ο ν. 4014/2011 και οι κ.υ.α. που εκδόθηκαν κατ' εφαρμογή του αντίκειται στις αυξημένης τυπικής ισχύος διατάξεις που προαναφέρθηκαν και συνεπώς πρέπει να αντικατασταθεί με άλλο, συμβατό προς τις εν λόγω διατάξεις, εν όψει δε τούτου δεν τίθεται θέμα μεταθέσεως των χρονικών αποτελεσμάτων της αποφάσεως.

11. Επειδή, με την πρώτη προσβαλλόμενη απόφαση εγκρίθηκαν η δημιουργία σύνθετου τουριστικού καταλύματος και οι περιβαλλοντικοί του όροι αυτού. Το έργο ανήκει στην κατηγορία Α1 Ομάδα 6η - Τουριστικές εγκαταστάσεις και έργα αστικής ανάπτυξης κτιριακού τομέα αθλητισμού και αναψυχής της υπουργικής απόφασης 1958/2012. Η εν λόγω προσβαλλόμενη απόφαση εκδόθηκε στις 8.8.2014. Η αίτηση ακυρώσεως ασκήθηκε στις 19.2.2016, ήτοι, μετά την παρέλευση 1 έτους και 6 μηνών. Η απόφαση αυτή αναρτήθηκε στη ΔΙΑΥΓΕΙΑ στις 11.8.2014 και στον δικτυακό τόπο <http://aero.yreka.gr> του Υπουργείου Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, στον οποίο αναφέρεται η ανωτέρω διάταξη του άρθρου 19α του ν. 4014/2011, στις 8.9.2014. Εξάλλου, στις 2.8.2013, είχε δημοσιευθεί πρόσκληση προς κάθε ενδιαφερόμενο να λάβει γνώση και να διατυπώσει τις απόψεις του επί της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων του έργου στην τοπική εφημερίδα «Κοινή Γνώμη» κατ' εφαρμογήν των διατάξεων της Κ.Υ.Α. Η.Π. 37111/2021/26.9.2003. Περαιτέρω, κατά τα προβαλλόμενα με την αίτηση ακυρώσεως, οι αιτούντες έλαβαν γνώση της προσβαλλόμενης απόφασης στις 22.12.2015, όταν αντιλήφθηκαν την εκτέλεση των εργασιών για τη λειτουργική σύνδεση του χώρου του Σύνθετου Τουριστικού Καταλύματος. Η παρεμβαίνουσα εταιρεία προβάλλει με το δικόγραφο της παρεμβάσεως ότι η κρινόμενη αίτηση ακυρώσεως, καθ' ό μέρος στρέφεται κατά της πρώτης προσβαλλόμενης απόφασης, είναι εκπρόθεσμη, διότι, μεταξύ άλλων, ασκήθηκε μετά την πάροδο 60 ημερών από την ανάρτηση της απόφασης αυτής στον δικτυακό τόπο <http://aero.yreka.gr>. Ο ισχυρισμός αυτός είναι βάσιμος, δεδομένου ότι, με βάση τα εκτεθέντα στην προηγούμενη σκέψη, το εν προκειμένω διαρρέυσαν χρονικό διάστημα υπερβαίνει σε κάθε περίπτωση, εν όψει των συνθηκών της υποθέσεως, τα όρια του ευλόγου χρόνου. Ο Σύμβουλος όμως Θ. Αραβάνης διατύπωσε την εξής γνώμη: Ι. Το επίμαχο «σύνθετο τουριστικό κατάλυμα» αποτελείται από ξενοδοχείο 249 κλινών, τουριστικές επιπλωμένες κατοικίες (των οποίων η α.ε.π.ο. δεν προσδιορίζει τον αριθμό, κατά μεταγενέστερη αρχιτεκτονική μελέτη όμως ανέρχονται σε 12), κέντρο αναζωογόνησης spa και υποστηρικτικά έργα, όπως μονάδα αφαλάτωσης, λιμενικές εγκαταστάσεις, τεχνητές παραλίες, γέφυρα για τη σύνδεση

νησίδας με την Ξηρά, οδικό δίκτυο, δίκτυα υποδομών κ.λπ. Το έργο αναπτύσσεται σε γήπεδο συνολικού εμβαδού 275.642,50 τ.μ., σε επιφάνεια 181.627,16 τ.μ. (κάλυψη 18,162,72 τ.μ.) και συνεπάγεται κατάληψη αιγιαλού, παραλίας και θαλάσσιας εκτάσεως [βλ. και 3η προσβαλλόμενη πράξη], που αποτελούν κοινόχρηστα πράγματα προορισμένα στην απόλαυση πάντων (άρθρα 967 επ. ΑΚ). Με τα χαρακτηριστικά αυτά το επίμαχο έργο αποτελεί κατά κοινή πείρα μείζονα επέμβαση στο ευαίσθητο οικοσύστημα (ΣΕ 4486/2010 κ.ά.) της μικρής νήσου των Κυκλάδων Ίου και Ισοδυναμεί με τη δημιουργία οικισμού με τουριστική και άλλες χρήσεις σε περιοχή εκτός σχεδίου, για την οποία η πολεοδομική νομοθεσία προβλέπει άλλη διαδικασία [βλ. για τη έννοια του “οικισμού” άρθρ. 3 του π.δ. 70/2000 (Α΄ 63), ΣΕ 1856/2016, και άρθρ. 2 παρ. 1 Γ.2α ν. 2160/1993 (9 παρ. 1 ν. 4002/2011), περί δυνατότητας πωλήσεως των κατοικιών σε τρίτους]. II. Η πρόσκληση προς το κοινό για ενημέρωση δημοσιεύθηκε 1 έτος πριν την προσβαλλόμενη α.ε.π.ο., σε εφημερίδα η οποία εκδίδεται στη νήσο Σύρο, και της οποίας οι αιτούντες δεν προκύπτει ότι είναι αναγνώστες –ορισμένοι μάλιστα από αυτούς είναι αλλοδαποί– και αναρτήθηκε στο κατάστημα της Περιφέρειας, επίσης στη Σύρο, η οποία απέχει 55 ναυτικά μίλια από την Ίο, εκεί δε ετηρείτο ο φακέλος της ΜΠΕ και διενεργήθηκε η “διαβούλευση”. Τέλος η πρόσκληση καταχωρίστηκε μεν στην ΔΙΑΥΓΕΙΑ, πλην η καταχώριση αυτή, κατ’ άρθρ. 4 παρ. 3 ν. 3861/2010, δεν έχει δικονομικές συνέπειες. III. Εν όψει τούτων, κατά τη γνώμη αυτή, δεν παρασχέθηκε η δυνατότητα πραγματικής ενημέρωσης και συμμετοχής του κοινού. Πράγματι, για να λάβουν γνώση της μ.π.ε. και του φακέλου και να μετάσχουν λυσιτελώς στη διαβούλευση, οι ενδιαφερόμενοι από την Ίο, συνοδευόμενοι ενδεχομένως από μηχανικό ή/και δικηγόρο λόγω πολυπλοκότητας του έργου, θα έπρεπε να μεταβούν ακτοπλοϊκώς στη Σύρο (55+55=110 ναυτικά μίλια) και να παραμείνουν εκεί με έξοδά τους μία ή περισσότερες ημέρες, διότι ως γνωστόν η επικοινωνία των νησιών είναι προβληματική. Συνεπώς δεν παρασχέθηκε πραγματική δυνατότητα ενημέρωσης και συμμετοχής του κοινού, κατά παράβαση των μνημονευθεισών διατάξεων (σκ. 8). Ως εκ τούτου η μεταγενέστερη ανάρτηση της α.ε.π.ο. στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΚΑ (και δη χωρίς μ.π.ε. κ.λπ. στοιχεία), δεν δημιούργησε τεκμήριο γνώσεως, η δε προθεσμία της αιτήσεως ακυρώσεως πρέπει να θεωρηθεί ότι άρχισε από την πλήρη γνώση της α.ε.π.ο. από τους αιτούντες, ήτοι από την έναρξη εργασιών στο χώρο, και συνεπώς η αίτηση είναι εμπρόθεσμη.

12. Επειδή, κατά τη γνώμη του Προέδρου του Τμήματος, του Συμβούλου Χ. Ντουχάνη και της Συμβούλου Α. Μίντζια, προς την οποία συντάχθηκε και ο Πάρεδρος Χ. Παπανικολάου, ενόψει των προπαρατεθέντων, δεν καταλείπεται εύλογη αμφιβολία περί της συμβατότητας του καθιερούμενου από τις ανωτέρω διατάξεις συστήματος δημοσιοποίησης των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων έργων και δραστηριοτήτων κατηγορίας Α΄ και συμμετοχής του κοινού στη διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων, καθώς και δικαστικής αμφισβήτησης των αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων των έργων και δραστηριοτήτων κατηγορίας Α΄, προς τις διατάξεις του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. και των άρθρων 6 και 11 της οδηγίας 2011/92/ΕΕ και, συνεπώς, δεν θα συνέτρεχε, κατ’

αρχήν, λόγος υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σύμφωνα με το άρθρο 267 της ΣΛΕΕ. Κατά τη γνώμη, όμως, του Συμβούλου Θ. Αραβάνη και της Συμβούλου Μ. Σωτηροπούλου, προς την οποία συντάχθηκε και ο Πάρεδρος Δ. Πυργάκης, συντρέχει λόγος υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με το άρθρο 267 της ΣΛΕΕ, λόγω ευλόγων αμφιβολιών περί της συμβατότητας των ανωτέρω διατάξεων προς τις διατάξεις του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. και των άρθρων 6 και 11 της οδηγίας 2011/92/ΕΕ.

13. Επειδή, υπό τα ανωτέρω δεδομένα, το Δικαστήριο κρίνει ότι, ενόψει του ότι η προηγούμενη σκέψη διατυπώνεται κατά πλειοψηφία, δεν μπορεί τελικώς να θεωρηθεί, κατά την έννοια του άρθρου 267 της ΣΛΕΕ, ότι η κρατήσασα γνώμη είναι απαλλαγμένη εύλογων αμφιβολιών. Κατόπιν τούτου κρίνει ομοφώνως ότι συντρέχει περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 267 της ΣΛΕΕ και υποβολής στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των ακόλουθων προδικαστικών ερωτημάτων: α) Τα άρθρα 6 και 11 της οδηγίας 2011/92/ΕΕ, ερμηνευόμενα σε συνδυασμό προς τις διατάξεις του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., μπορεί να ερμηνευθούν ότι έχουν την έννοια ότι είναι συμβατές προς αυτά διατάξεις του εθνικού δικαίου, όπως αυτές εκτέθηκαν στις σκέψεις 8, 9 και 10, στις οποίες προβλέπεται ότι οι διαδικασίες που προηγούνται της έκδοσης απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων έργων και δραστηριοτήτων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (δημοσιοποίηση των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού στη διαβούλευση) ενεργούνται και ελέγχονται κατά κύριο λόγο από την ευρύτερη διοικητική μονάδα της Περιφέρειας και όχι του οικείου Δήμου; β) Τα άρθρα 6 και 11 της οδηγίας 2011/92/ΕΕ, ερμηνευόμενα σε συνδυασμό προς τις διατάξεις του άρθρου 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., μπορεί να ερμηνευθούν ότι έχουν την έννοια ότι είναι συμβατό προς αυτά σύστημα διατάξεων του εθνικού δικαίου, όπως αυτό εκτέθηκε στις αυτές σκέψεις, στο οποίο τελικώς προβλέπεται ότι η δημοσιοποίηση των αποφάσεων έγκρισης περιβαλλοντικών όρων έργων και δραστηριοτήτων που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, με την ανάρτηση αυτών σε ειδικό δικτυακό τόπο, δημιουργεί τεκμήριο πλήρους γνώσης για κάθε ενδιαφερόμενο προκειμένου να ασκήσει το προβλεπόμενο κατά την κείμενη νομοθεσία ένδικο βοήθημα (αίτηση ακυρώσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας) εντός προθεσμίας εξήντα (60) ημερών, λαμβανομένων υπ' όψιν των νομοθετικών προβλέψεων για τη δημοσιοποίηση των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, την ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων των εν λόγω έργων και δραστηριοτήτων, οι οποίες θέτουν στο επίκεντρο των διαδικασιών αυτών την ευρύτερη διοικητική μονάδα της Περιφέρειας και όχι του οικείου Δήμου;".